

Významné historické stavby, organizácie a prevádzky v Nižnej Šebastovej

Z histórie dobrovoľného hasičstva v Nižnej Šebastovej

V priebehu dlhej histórie hasičstva sa poslanie a spektrum úloh hasičov, ako to konštituje odborná literatúra, výrazne rozšírilo. Zatiaľ čo v minulosti bolo hlavnou úlohou hasičov hasenie požiarov a šírenie osvety medzi obyvateľstvom, v súčasnej dobe zasahujú hasičské zbyry nielen pri požiaroch, ale napríklad aj pri hromadných haváriách, dopravných nehodách, živelných pohromách či iných záchranných prácach.

Do ich pracovnej náplne však aj v súčasnosti naďalej patrí osvetová činnosť medzi obyvateľmi v súvislosti s predchádzaním požiarom a kontrolou požiarneho zabezpečenia budov. V čase vyhlásenej núdzovej situácie plnia hasiči dôležité úlohy v spolupráci so zdravotníckymi, zachranárskymi, policajnými či vojenskými zložkami.

Prvé dobrovoľné či obecné hasičské zbyry v Uhorsku, ktorého bolo územie Slovenska súčasťou, podľa historických prameňov začali vznikať v 18. storočí. Podnetom na ich zakladanie boli zákony cisára Jozefa II. (syna rakúskeho – uhorskej panovníčky Márie Terézie), zásluhou ktorého bol v roku 1788 vydaný prvý požiarny poriadok. Neskôr bolo vydané nariadenie o zriadení hasičskej zbrojnice v každej obci s viac ako päťdesiatimi usadlosťami.

Prvým hasičským zborom zriadeným na území Slovenska bol Dobrovoľný hasičský zbor Bratislavu založený už na sklonku 19. storočia (v roku 1867). Šesťdesiate roky 19. storočia sa preto pokladajú za počiatok dlhej histórie dobrovoľných hasičských zborov na území Slovenska.

Hasičstvo bolo v tomto období organizované na dobrovoľnej báze a spolkovom základe. Výdavky dobrovoľného hasičského zboru, ako napríklad hasičskú výbavu (náradia, nástroje), čerpadlá či výstroj mohla čiastočne hradniť aj obec, ktorá taký hasičský zbor mala. Všetky hasičské zbyry v Uhorsku združoval Uhorský krajinský hasičský zväz, ktorý bol založený v roku 1870 v Pešti. Za zakladateľa a hlavného iniciátora dobrovoľného hasičstva v Uhorsku sa pokladá Edmund Széchenyi.

Koncom 19. storočia sa začalo so zakladaním obecných (dedinských) hasičských zborov, ktoré sa združovali do väčších celkov a ich názvy sa určovali podľa žúp a krajov. Výstroj hasičských zborov nebol v tom čase jednotný. Odlišoval sa tak v strihu, ako aj vo farebnosti podľa krajov a ich zvyklostí. Z hľadiska organizačnej štruktúry dobrovoľných hasičských zborov bola základnou organizačnou jednotkou v obci čata zahŕňajúca veliteľa a dvadsaťiacich mužov. V rámci tej fungovali štyri roje: roj lažičov, striekačov, vodnárov a ochranárov.

V Šarišskej župe boli dobrovoľní hasiči štruktúrne organizovaní v rámci stotín, oddielov a čiat s menami veliteľov. Podľa historických dokladov bol vtedajší Nižný Šebeš v rámci župy zaradený do 17. šebešskej stotiny, v ktorej bolo združených sedem obcí. Ako veliteľ stotiny sa uvádzal János Katscher, nájomca z vtedajšieho Kelemeša (dnešných Ľubotíc). Nižný Šebeš v tom čase nemal samostatný hasičský zbor, situácia sa zmenila až oveľa neskôr v čase existencie Československej republiky.

Po vzniku prvého spoločného štátu Čechov a Slovákov sa aj na Slovensku začali písat nové dejiny dobrovoľného hasičstva. Vznikol centrálny Zväz dobrovoľného hasičstva Československa a na Slovensku (v Trenčíne) bola v roku 1922

založená Slovenská zemská hasičská jednota zastrešujúca dobrovoľné hasičské zbory na území Slovenska.

V období po vzniku Československej republiky boli nižnošebeškí dobrovoľní hasiči zaradení do spoločného zboru so šarišskolúckymi dobrovoľníkmi. Sídлом zboru boli vtedajšie Šarišské Lúky, kde v tom čase sídlil aj notársky úrad, čo akiese svedčí o ich významnom postavení v danej dobe, o čo sa zaiste zaslúžila aj pomerne bohatá a silná židovská komunita, ktorá tu vtedy žila.

K výraznejšej zmene v nižnošebeškom dobrovoľnom hasičstve dochádzalo v období pred druhou svetovou vojnou, zánikom prvej Československej republiky a vznikom vojnového Slovenského štátu. Veliteľom nižnošebeškej dobrovoľnej hasičskej stotiny bol v tom čase, podľa historických prameňov, Viktor Krehel'. Medzi členov patrili napríklad Štefan Balík, Ján Čižmár, Juraj Baran, Jozef Záleha, Ján Maďar, Štefan Kovalič, Jozef Marcin, Juraj Stajanča, Ján Potocký, Štefan Lukáč, Štefan Sopko, Štefan Muška, Kuchárik a ďalší.

Šebešský dobrovoľný hasičský zbor,
hasiči a podporovatelia

Šebešskí dobrovoľní hasiči a podporovatelia pred druhou svetovou vojnou.

Identifikovaní v hornom rade: 1. Jozef Lipka, 2. Štefan Balík, 3. ?, 4. Ján Čižmár, 5. ?, 6. Viktor Fenič, 7. Juraj Baran, 8. Ján Foltín, 9. Jozef Záleha, 10. Ján Maďar, 11. Štefan Kovalič, 12. Jozef Marcin, 13. Viktor Krehel', 14. Juraj Stajanča. V poklaku: 1. Ján Potocký, 2. Štefan Lukáč, 3. Štefan Sopko, 4. Kuchárik, 5. ?. Ležiaci a sediaci: 1. Štefan Muška, 2. ?, 3. ?.

Väčšinu členov hasičskej stotiny tvorili silní, sebavedomí a odhodlaní ženatí muži z gazdovských rodín. Byť hasičom sa v tom čase pokladalo za čest'. Bolo to povolanie, v ktorom sa mohla pri zásahu naplno prejaviť chlapská mužnosť, odvaha a zručnosť.

Na získanie potrebných zručností organizovala hasičská stotina pravidelné cvičenia. Pri presune hasičov na miesto zásahu sa využíval konský záprah. K dôležitým úlohám hasičskej stotiny preto patrilo jeho rýchle zabezpečenie. Problémy so zabezpečením konského záprahu boli najmä v čase letných polnohospodárskych prác, keď boli kone maximálne vyťažené. Okrem zásahov pri požiaroch mala hasičská stotina v tom čase zabezpečovať aj civilnú obranu obyvateľstva.

Technické protipožiarne vybavenie dobrovoľných hasičov v obci reprezentovala najmä striekačka - dvojramenná ručná pumpa umiestnená na podvozku a prispôsobená na ťahanie konským záprahom slúžiaca na hasenie požiarov. Podvozok pumpy bol totožný s podvozkom koča. Bol konštruovaný tak, aby sa pri presune hasičov na miesto zásahu po menej kvalitných, často hrboľatých cestách zmiernili nárazy, čo malo zabezpečiť listové perovanie. Pri presune striekačky na miesto zásahu sa na podvozku s pumpou mohlo naraz previeť až desať hasičov.

Na zásahu pri hasení požiaru sa podieľali okrem veliteľa aj štyria pumpári, dvaja striekači, obsluha savice, trúbač a kočiš. Pevnou súčasťou striekačky bol výstražný zvonec, ktorým sa pri presune na zásah vyzváňalo, upozorňovalo na presun a poskytnutie prednosti na ceste presunu. Striekačka mala vo svojej pevnej výbave aj lampáše využívané pri nočných presunoch na miesto zásahu, aby pri nich bola dostatočne viditeľná.

Na vypuknutie požiaru v obci upozorňoval hasičský trúbač trúbkou signálom „horí!, horí!, horí! ...“. Okrem neho sa požiar v obci ohlasoval zvonmi na kostolnej veži. Tie sa obyčajne využívali aj v čase búrok na rozháňanie mračien akustickou vlnou. V prípade potreby zasahovali miestni dobrovoľní hasiči nielen pri požiari v obci, ale aj mimo nej, v susedných či okolitých obciach.

Miestna hasičská striekačka mala v obci pevné miesto, tzv. depo, ktoré predstavovala drevená stavba postavená špeciálne pre ňu. Stálo uprostred obce (pri potoku vedľa kaštieľa), aby bola striekačka dosiahnuteľná z každej časti obce približne v rovnakom časovom limite. V depe okrem striekačky bolo uložené aj ďalšie hasičské vybavenie potrebné na zásah proti požiaru (hadice, sekery, prilby či iné náradie). Depo bolo zamknuté a kľúč od neho bol vždy uložený u starostu alebo na miestnom úrade.

Miestni dobrovoľní hasiči pokračovali vo svojej činnosti zameranej najmä na hasenie požiarov, ale aj v osvete ako im predchádzať aj po skončení druhej svetovej vojny v roku 1945. Do ich radov pribudli mnohí príslušníci mladšej generácie, ktorí vniesli nový zápal a výraznejšie oživenie aktivít miestnej dobrovoľnej hasičskej stotiny označovanej ponovom termínom čata. Jej veliteľom sa stal po návrate z vojny Štefan Lukáč (s prezývkou Lokač). Mal potrebnú autoritu a vážnosť medzi ostatnými, najmä mladšími, členmi čaty, keďže bol ako delostrelec priamym účastníkom vojnových udalostí. Vybavenie čaty zostało v podstate rovnaké, až do roku 1955 sa v obci na hasenie požiarov stále používala iba ručná striekačka.

Po roku 1955 došlo v technickom vybavení miestnych dobrovoľných hasičov k výraznej zmene. Technika napredovala vo všetkých oblastiach a nebolo tomu ináč ani v hasičstve. Ručnú striekačku nahradila v obci motorová na samostatnom podvozku prispôsobenom na motorové ťahanie, ale aj na ťahanie konským záprahom. Motorová striekačka mala až dve prúdnice a oveľa väčší výkon ako pôvodná ručná. Strojníkom zabezpečujúcim prevádzku a údržbu novej striekačky bol Štefan Sopko.

Rastúci záujem o prácu v miestnom dobrovoľnom hasičskom zbere prejavovalo čoraz viac mladých ľudí. Boli medzi nimi najmä mladí muži vracajúci sa domov po skončení základnej vojenskej služby, ale nechýbala medzi nimi ani žena, ktorá sa im v mnohých hasičských zručnostiach vyrovnila, ba v niektorých činnostiach ich aj prekonala. Bola ňou Viktória Sopková, dcéra Štefana Sopka, ktorá sa neskôr stala profesionálnou hasičkou v prešovskom Mestskom hasičskom zbere.

Skôr ako sa tak stalo absolvovala Viktória Sopková hasičské učňovské roky v miestnom dobrovoľnom hasičskom zbere a mala hlavný podiel na zorganizovaní samostatnej dobrovoľnej hasičskej jednotky mladých Šebastovčanov. Medzi aktívnych dobrovoľných hasičov v tom čase patrili: Milan Stajanča, Jozef Raplík, František Maďar, Milan Kovalič, Ján Šafranko, František Holinga, Jozef Verešej a iní. Hasičská jednotka zabezpečovala napríklad aj stálu službu v priebehu žatevnych prác a podieľala sa na organizovaní rôznych brigád v obci. Okrem Viktórie Sopkovej sa spomedzi Šebastovčanov profesionálnym hasičom stal aj Jozef Desiatník.

V pomerne širokom diapazóne povinných hasičských aktivít mali pevné miesto aj niektoré nepovinné aktivity. Medzi ne patrila tradičná každoročná služba – stráž pri Božom hrobe v čase veľkonočných sviatkov. Okrem toho miestni dobrovoľní hasiči zabezpečovali bezpečnostnú službu na všetkých kultúrnych podujatiach v obci, futbalových zápasoch, tanečných zábavách či cirkevných sprievodoch.

Veľkým dobrodružstvom, najmä pre menších divákov bola streľba z mažiarov pri cirkevnom obrade tzv. Oltárikov, ked' hasiči - strelmajstri (Sopko, Čižmár) strieľali v čase prechodu cirkevnej procesie z kostola k oltáru sv. Jana Nepomuckého.

Dôstojnosť a vážnosť miestneho dobrovoľného hasičského stavu pomohli v šesťdesiatych rokoch minulého storočia zvýrazniť aj vkusné a vskutku príťažlivé hasičské uniformy s hodnotným označením toho ktorého člena, ktorými sa hrdo pýšili všetci členovia hasičskej čaty.

Po pričlenení Nižnej Šebastovej k mestu Prešov tradícia dobrovoľných hasičských zborov zanikla, miestnych dobrovoľných hasičov nahradil profesionálny hasičský zbor v Prešove. Mnohé z aktivít šebastovských dobrovoľných hasičov natrvalo zostávajú v mysliach a srdeciach ich pamätníkov.

Skvelá šebastovská hasička
Viktória Sopková

Šebastovské miesta posledného odpočinku v minulosti a dnes

Smutné obdobie koronavírusovej pandémie, ktorá v uplynulých dvoch rokoch výrazne zasiahla do života celej ľudskej populácie, tragicky poznačilo život početných rodín v našom vzdialenejšom i bezprostrednom okoli.

Častejšie ako predtým sa v masmédiách i pri bežných stretnutiach skloňovalo slovo smrť, ktoré sa stalo každodennou súčasťou nášho života. A takou stále je aj po vypuknutí vojnových udalostí na Ukrajine, hoci aktuálne sa nás bezprostredne nedotýka tak, ako našich ukrajinských susedov.

V pokojných časoch sa téme smrti zväčša vyhýbame, pokladáme ju za morbidnú, dnes je častou témou rozhovorov, lebo hrôzostrašné spomienky z čias vrcholiacej pandémie máme ešte v živej pamäti. Mnohé z rodín zasiahol neviditeľný zákerný vírus a následná smrť ich neraz pripravila o najbližších.

Nebývalo časté rozlúčky so zosnulými sa kvôli mimoriadnym okolnostiam konali v komorných podmienkach za prítomnosti obmedzeného počtu najbližších príbuzných v obradných miestnostiach cintorínov určených na uloženie telesných schránok zosnulých na večný odpočinok. Na tieto posvätné miesta (minulé i súčasné) v Nižnej Šebastovej chceme upriamiť našu pozornosť.

Dnes si už azda len tí skôr narodení Šebastovčania pamätajú ako kedysi vyzeralo pôvodné miesto, kde sa v dávnej minulosti ukladali do zeme telesné pozostatky zosnulých obyvateľov Nižnej Šebastovej. Jeho niekdajšia podoba sa totiž výrazne zmenila. O mieste pôvodného šebastovského cintorína informuje pamätník z roku 2010 v centre revitalizovaného šebastovského námestia pripomínajúci miesto, kde stál pôvodný Kostol sv. Ondreja a sv. Beňadika s cintorínom v jeho bezprostrednej blízkosti.

Centrálné územie obce charakterizovala v dávnejšej minulosti vyvýšená plocha nazývaná v šariškom nárečí „koscilek“ odkazujúca na niekdajšiu existenciu tu stojaceho pôvodného kostolíka, ktorý postavili v roku 1332 a svoju úlohu prestal plniť po miestnom zemetrasení v roku 1750, keď sa zrútil. Z rumoviska, ktoré po ňom zostało sa postavila mestna škola. V jej zrekonštruovaných priestoroch sídlí dnes miestny farský úrad. Pôvodný cintorín sa využíval až do roku 1830.

Kostol a cintorín s betónovým krížom sa nachádzali na vyvýšenej ploche okolo dvoch metrov nad úrovňou okolitého terénu, čo malo akiese zvýrazniť významné postavenie daného územia. Pridanú estetickú hodnotu nadobudlo miesto po neskorších úpravách týkajúcich sa vybudovania kamenných schodov z jeho východnej a západnej strany a kamennom obložením svahov po celom obvode vyvýšeného územia.

Východným schodiskom sa vystupovalo na územie „koscilka“ v smere od neskoršie vyššie postaveného Kostola Najsvätejšieho Mena Ježiša a Márie, ktorý nahradil pôvodný kostol. Západné schodisko viedlo k oltáru so sochou mučeníka svätého Jana Nepomuckého. Obe schodiská sa využívali bežnými návštevníkmi v priebehu všedných dní, no oveľa slávnostnejší ráz nadobudli v sviatočnom čase tzv. Oltárikov, keď práve tade viedla „procesia“ z kostola k oltáru sv. Jana Nepomuckého, pri ktorom pokračovali bohoslužobné obrady.

Pozdĺž severnej strany územia prechádzala okolo miestnej základnej školy a príľahlých domov približne päť metrov široká cesta ku kostolu a pokračovala ďalej na vyšný koniec obce. Pozdĺž južnej strany územia pretekala najprv neregulovaná, od roku 1957 zregulovaná Šebastovka. Reguláciou potoka došlo k istej redukcii daného územia na jeho južnej strane.

Na prelome päťdesiatych a šesťdesiatych rokov územie postupne chátralo. Vtedajší hodnostári obce nemali prílišné pochopenie pre zachovanie cirkevných či duchovných pietnych miest, preto so súhlasom obecnej rady rozhodli o exhumovaní telesných ostatkov zosnulých, ktoré boli prenesené a pochované v spoločnom hrobe na novovytvorenom cintoríne. Vyvýšené územie bolo vyrovnанé na úroveň okolitého terénu a na pripomenutie jeho niekdajšieho

*Pamätník postavený v roku 2010 informujúci o mieste,
kde stál pôvodný šebastovský kostol a cintorín.*

Foto: Marián Bílý

významu upozornila až pamätná tabuľa na oveľa neskôr vybudovanom pamätníku v centre obce, informujúca o mieste, kde stál pôvodný šebastovský kostol a cintorín.

V súvislosti s narastaním významu Nižnej Šebastovej, ako spádovej obce s niektorými službami aj pre susedné obce, a pribúdajúcim počtom obyvateľov vznikla potreba nájsť novú vhodnú plochu na vybudovanie miestneho cintorína v blízkosti intravilánu, t.j. zastavanej časti obce.

Ako najvhodnejšie sa z hľadiska polohy i charakteru spodných vrstiev zeminy (nepriepustná ilovitá pôda) javilo územie na okraji východnej časti obce, vzdialé od jej vtedajšieho intravilánu okolo dvesto metrov. Rozprestieralo sa severne či severovýchodne pozdĺž hlavnej cesty vedúcej z Prešova cez Nižnú Šebastovú do susedných Kapušian. V južnej časti bola hranicou územia cesta, v severnej Mihókových záhrada.

Podľa dostupných informácií sa na tomto mieste novovytvoreného miestneho cintorína začalo pochovávať už v prvej polovici 19. storočia. Spomína sa pritom najmä rok 1831, a to v súvislosti s pandémiou cholery a následnou smrťou mnohých miestnych obyvateľov, ktorých telesné ostatky boli uložené do hrobov na novom mieste.

V čase, keď bola Nižná Šebastová samostatnou obcou bolo spravovanie cintorína a s ním súvisiace služby v kompetencii obecného úradu v čele s richtárom či starostom, alebo neskoršieho miestneho národného výboru v čele s jeho predsedom. Konkrétna starostlivosť o cintorín s miestami posledného odpočinku zosnulých obyvateľov obce pripadla miestnemu obyvateľovi po jeho odsúhlásení richtárom či starostom alebo predsedom, hoci zamestnancom na výplatnej listine riadiaceho orgánu obce neboli.

Jeho hlavnou pracovnou náplňou bol výkop hrobu pred pohrebom a jeho zásyp po ňom, preto sa v tom čase jeho remeslo označovalo termínom hrobár. Okrem týchto činností sa hrobár staral aj o celkový poriadok na cintoríne, udržovanie čistoty, údržbu hrobov, na požiadanie aj o ich prípadnú opravu, kosenie trávy a podobne.

Finančná odmena za celoročne vykonávanú prácu hrobára bola vždy výsledkom obecnej zbierky medzi miestnymi obyvateľmi. Osobitne bola honorovaná práca súvisiaca s výkopom a zásypom hrobu, pri ktorej bola stanovená stála finančná čiastka, doplnená obyčajne akýmsi bonusom, najčastejšie fl'ašou alkoholu „na posilnenie“.

Práca hrobára nepatrila medzi atraktívne povolania, preto bol záujem o ňu medzi miestnymi obyvateľmi pomerne malý. Obyčajne o ňu javili záujem iba jednotlivci z najchudobnejšej vrstvy miestneho obyvateľstva, nútení priať aj menej atraktívnu prácu, len aby pomohli rodine zlepšiť životné podmienky. V minulom storočí sa medzi miestnymi hrobármi spomínajú najmä priezviská: Komka, Greš, Čižmár, Majdák, Želinský a iní.

Stálu súčasťou miestneho cintorína bola drevená stavba, nazývaná v nárečí „smertnica“, spisovne márnica. Mala slúžiť najmä na uloženie telesných pozostatkov pocestných, ktorí zomreli v chotári obce a nemali v nej žiadnych príbuzných, a to až do konania pohrebu. Na rovnaký účel bola márnica využívaná aj pri smrti miestnych samovrahov a neznámych vojakov.

Márnica pôsobila navonok veľmi tajomne, ba pre tých najmenších až strašideľne. Pre smelšie a zvedavé deti bola preto veľkým lákadlom spojeným s istou dávkou adrenalínu. V skutočnosti to bola celkom obyčajná, skromne vybavená drevená stavba, slúžiaca ako sklad hrobárovho pracovného náradia s dlhým stolom na vystretie mŕtvoly, na ktorom sa občas vystrel a zdriemol aj tvrdou prácou alebo „kvapkou tvrdého“ unavený hrobár.

Pričlenením Nižnej Šebastovej k mestu Prešov začiatkom sedemdesiatych rokov sa z niekdajšej samostatnej obce stala jedna z mestských častí územne i populačne sa rozrastajúceho mesta. Do tohto obdobia spadá občianska iniciatíva na zveľadení celkového vzhľadu miestneho cintorína. V jej čele stál vtedajší predseda občianskeho výboru Ján Rimarčík a dobre fungujúca miestna organizácia Zväzarmu združujúca vitálnu mladú generáciu Šebastovčanov vedenú Jánom Čižmárom. Po zabezpečení potrebného stavebného materiálu (štrku, cementu, stĺpkov, plechu atď.) sa mohlo začať s prácou na obnove oplotenia zo západnej strany cintorína v susedstve s pozemkom rodiny Mihókových.

Iniciatíva našla ohlas medzi mnohými Šebastovčanmi, ktorí takpovediac priložili ruku k dielu v prospech dobrej veci. Odbornou zváračskou prácou prispeli profesionálni zvárači Jozef Galdun mladší a Dušan Holinka. Výsadby okrasných drevín (najmä tují a smrekov) sa odborne zhstili Ing. Milan Holinka a Ing. Milan Šofránek. Výsadba drevín sa realizovala prostredníctvom firiem mesta Prešov. Južná strana oplotenia cintorína sa realizovala v roku 1984 zo štátnych finančných prostriedkov v priebehu výstavby hlavnej cestnej komunikácie vedúcej pozdĺž jeho čelnej strany so vstupnou bránou.

Problémom, ktorý pomerne dlho trápil nielen Šebastovčanov, ale aj iných návštevníkov cintorína prichádzajúcich na hroby svojich blízkych, bola chýbajúca voda potrebná napríklad na zalievanie kvetov či iných dekoratívnych rastlín. Návštevníci cintorína si ju buď museli sami doniesť, alebo boli odkázaní na vodu od miestnych obyvateľov bývajúcich v blízkosti cintorína, keďže priamo na cintoríne žiadny zdroj vody (či už pitnej alebo úžitkovej) neboli.

Problém pomohla vyriešiť opäťovná iniciatíva miestnych obyvateľov. Betónové skruže na studňu boli financované z prostriedkov mesta, prostriedky na kúpu pumpy na čerpanie vody sa získali po zbierke medzi obyvateľmi mestskej časti Nižná Šebastová. Jej obyvatelia Ján Bobot, Jozef Štefančík, František Potocký a iní sa podieľali aj na výkopových prácach a konečnom sprevádzkovaní studne.

Postupná obnova šebastovského cintorína, ktorú po pričlenení obce k mestu trvalo zabezpečovali Technické služby v Prešove, viedla k tomu, že sa na cintoríne zachovalo iba pári hrobov z dávnejších čias a začiatku dvadsiateho storočia. K najstarším patrí spomínaný spoločný hrob zosnulých z obdobia ničivej cholery z roka 1831. Text na pamätníku je písaný po maďarsky.

Pôvodne bola celková plocha cintorína rozdelená na dve časti: starú (po ľavej strane od vstupu na cintorín) a novú (po pravej strane od vstupu). V súčasnosti to už neplatí, pretože nové hroby začali pribúdať aj v pôvodne starej časti cintorína. Zosnulým deťom bola pôvodne vyčlenená časť na východnej strane cintorína nedaleko cestnej komunikácie. Zosnulým tulákom, samovrahom, kočovným cigánom a neznámym osobám bola vyčlenená vzdialená severná časť cintorína v susedstve s niekdajšou Mihókovou záhradou a v blízkosti dnešného Domu smútku. Prominentné miesta pri vstupe na cintorín boli určené na uloženie telesných pozostatkov majetnejších a vzdelanejších zosnulých.

Na šebastovskom cintoríne našli miesta posledného odpočinku okrem miestnych richtárov, starostov či predsedov občianskych a národných výborov aj mnohí iní civilní či cirkevní hodnostári a ďalšie významné osobnosti.

Spomedzi mnohých hodno spomenúť aspoň niektorých, ktorí patrili vo svojej dobe k tým najznámejším a spomienka na ich prácu v prospech obce pretrvala až do dnešných dní. Ale aj tých, na významné činy ktorých sa po odstupe rokov postupne zabudlo a dnes už iba niektorí pamätníci či historici vedia o ich záslužných občianskych či profesijných aktivitách.

V chronologickom časovom sledе (podľa roku úmrtia) k nim patrili napríklad františkánsky kňaz Viktor Štefan Marszina (+1896, najstarší hrob jednotlivca), najstarší známy mestny richtár z čias Rakúska – Uhorska János Deszatnyik (+1919), účastník niekdajšej šebastovskej vzbury Matej Huľa (+1925), farár Ján Boľanovský (+1935, syn mestného richtára), učiteľ Karol Dráč (+1943), poručík Pavol Krupa (+1944), učiteľ a mestny kantor Július Varga (+1959), farár a ostatný šebastovský františkán Matej Murgaš (+1974), františkánsky kňaz a šebastovský rodák Lukáš Ladislav Vrábel' (+2009) a iní.

Zmena spoločensko – politických podmienok v roku 1989 (prechod od totality k demokracii) viedla k slobodným prejavom vo všetkých oblastiach života slovenskej spoločnosti, vrátane otvorených prejavov v oblasti náboženskej viery, bez obáv o stratu zamestnania či postavenia v ňom.

Nová spoločensko – politická situácia v priebehu nastupujúcich 90-tych rokov 20. storočia podnietila iniciatívu Šebastovčanov v snahe získať potrebné finančné prostriedky z rozpočtu mesta na vybudovanie dôstojného miesta poslednej rozlúčky s miestnymi zosnulými, t.j. Domu smútku v areáli cintorína.

V minulosti prebiehali smútočné obrady najčastejšie priamo v dome zosnulých alebo na nádvorí domu. Zriedkavejšie boli spojené so svätou omšou a konali sa v dôstojnejších podmienkach v miestnom kostole. Odlišná bola aj preprava zosnulého z miesta pohrebného rituálu na miesto posledného odpočinku. Sprvu truhlu s telom zosnulého prenášali na cintorín bud' najbližší členovia rodiny alebo kamaráti či známi. Neskôr došlo aj tu k istému technickému pokroku a na prevoz zosnulých sa začali využívať koče s konským záprahom a po nich nastúpili špeciálne na tento účel pripravené autá.

S výstavbou šebastovského Domu smútku sa začalo v roku 1993, po schválení rozpočtu mesta v predošлом roku, v ktorom sa počítalo aj s financovaním konkrétnej investície vo výške šesť miliónov korún. Časť finančných prostriedkov bolo potrebné použiť na odkúpenie pozemkov, geologický prieskum, projektovú dokumentáciu a ďalšie s projektom súvisiace technické úkony.

Vypísané výberové konanie na realizáciu stavby vyhrala firma Staving, a. s., ktorú viedol ako jej riaditeľ Ing. Milan Vaľko. Hlavným projektantom bol Ing. Milan Rešovský. Stavbu sa podarilo úspešne dokončiť už v nasledujúcom roku 1994. Mala kapacitu tristo osôb, z toho štyridsať miest na sedenie. K úspešnej realizácii stavby svojou poslaneckou aktivitou nemalou mierou prispeli aj vtedajší členovia výboru mestskej časti Ing. Anton Neupauer a Ján Čižmár. Vďaka súčasných Šebastovčanov však patrí všetkým, ktorí v minulosti akýmkolvek dielom prispeli nielen k zveľadeniu a modernizácii miesta poslednej rozlúčky s našimi zosnulými, ale aj celého areálu cintorína.

Architektonicky pozoruhodná šebastovská kúria

Medzi nesporné architektonické skvosti Nižnej Šebastovej patria veľkolepo pôsobiaci komplex kostola s vysokou k nebu sa vypínajúcou vežou a príahlým, pôvodne františkánskym, kláštorom a starobylý kaštieľ, ktorý naň stáročia vzhladá z druhej strany Šebastovky.

Skromnejšie, ale architektonicky nemenej zaujímavo pôsobí aj v klasicistickom duchu postavená kúria z prvej polovice 19. storočia. Stojí v nevelkej vzdialnosti od spomínaných miestnych dominánt. V záhrade, za ktorou preteká pokojná Šebastovka. Kedysi popred ňu prechádzala frekventovaná hlavná cesta predstavujúca spojnicu medzi Nižnou Šebastovou a Prešovom. Dnes má vedľa podstatne menej využívanej miestnej cestnej komunikácie oveľa viac pokoja. Stojí na pravej strane Šebastovskej ulice, ak smerujeme od mosta cez Šebastovku k miestnej pošte.

Kúria predstavuje podľa architektonickej terminológie blokovú stavbu v tvare písmena L (veľké el). Stavba je z väčzej časti jednopodlažná, poschodová iba v časti hlavného rizalitu, čo v preklade z taliančiny do zrozumiteľnej slovenčiny znamená: v hlavnom zvislom výstupku priečelia budovy od základov.

V odbornom architektonickom opise stavby sa ďalej uvádza, že hlavné južné priečelie (vid' foto) s poschodovým centrálnym rizalitom je ukončené trojuholníkovým krytom. Prízemie pomerne rozľahlej kúrie je sedem osové, pričom druhé a tretie okno je slepé. Poschodie je päť osové. Strecha kúrie je manzardová, pokrytá tradične používanou krytinou (AZC). Krovnú konštrukciu tvorí tzv. hambacková sústava. Stavba má dve komínové telesá tzv. nohavicového typu.

Kúria nesie v sebe všetky charakteristické znaky vidieckeho šľachtického sídla z prvej polovice 19. storočia. Predstavuje hodnotný a dobre zachovaný architektonicko – historický doklad typického klasicistického staviteľstva.

Historický význam stavby a zachovanie jej architektonickej podoby zdôrazňuje skutočnosť, že 9. septembra 1993 bola Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky vyhlásená za kultúrnu pamiatku.

V minulosti bola kúria vo vlastníctve miestneho židovského obyvateľa pána Goldmana, od ktorého ju v roku 1949 odkúpil Michal Barna. V čase socializmu poskytol nový majiteľ kúrie časť jej priestorov na prenájom miestnym rodinám, ktoré tu našli dočasne svoj nový domov. Išlo o rodiny Jelčových, Belušákových či Tkáčových. Po ich odstúhovaní sa z prenajatých priestorov slúžila časť kúrie ako domov rodiny Barnovcov, no jej severné krídlo bolo opäť prenajaté, tentokrát spotrebnému družstvu Jednota, ktorá tu najprv prevádzkovala reštauráciu, neskôr výčap s príahlými miestnosťami.

Niekdajšie Pohostinstvo (dnes Piváreň) Barna bolo v minulosti oblúbeným miestom vyznávačov omamného žltého moku či tvrdších destilátov nielen miestnych obyvateľov, ale aj mužov zo širokého okolia. Mnohí z nich sa tu cestou z práce domov často zastavili iba takpovediac na skok, na pivko či na pohárik ostrého, no neraz tu nakoniec v družnom rozhovore a povznesenej nálade presedeli aj celé večery až do záverečnej. Postupne sa Pohostinstvo Barna spolu s ďalšími známymi miestnymi pohostinstvami U Hajtola či Slávik, stali legendárnymi. Ich názvy pretrvali až do dnešných dní, hoci ich pôvodní hostinskí už dávno nie sú medzi živými.

Vzhľadom na absolútny nedostatok kultúrno - spoločenských priestorov v danej mestskej časti predstavujú tieto „pohostinné stánky“ často jediné vhodné miesta na spoločensko – politický, kultúrny či športový dialóg (v prevažnej miere mužského osadenstva).

Marián Bilý

Architektonicky pozoruhodná šebastovská kúria postavená v klasicistickom duchu. Foto: Marián Bilý

Občianske združenie
Naša Nižná Šebastová
Vás pozýva na

- maľovanie na tvár
- cukrová vata
- občerstvenie
- odmeny pre deti
- nafukovacie atrakcie

5. 6. 2022

Nižná Šebastová - Panská záhrada

Divadlo Portál

PROGRAM
od 14.00 - 19.00 hod.

- 14.00 - 16.00 hod. súťaže pre deti a odmeny
16.00 - 17.00 hod. Divadlo Portál
- komorné divadlo bez opony
17.00 - 18.00 hod. Tanečná škola Dee Flow
- street dance workshop pre deti
18.00 - 19.00 hod. Diskotéka, voľný program